

ПОКАЗАННЯ З ЧУЖИХ СЛІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ДОКАЗУВАННІ: ПРОЦЕСУАЛЬНА ПРИРОДА ТА ДОКТРИНАЛЬНА МОДЕЛЬ ЇХ ДОПУСТИМОСТІ, ПЕРЕВІРКИ Й ОЦІНКИ

У статті досліджено процесуальну природу показань з чужих слів і сформовано цілісну доктринальну модель їх допустимості, перевірки та оцінки у кримінальному процесуальному доказуванні. Обґрунтовано, що вони не утворюють окремого процесуального джерела доказів поряд із показаннями, а є показаннями, певний інформаційний фрагмент яких має похідне походження. Розмежовано первинного носія інформації про доказуваний факт, проміжних носіїв, особу, яка дає показання, показання як процесуальне джерело доказів та фактичні дані, що отримуються з нього. Практичне значення такого розмежування полягає у послідовному визначенні предмета та меж перевірки похідної доказової інформації. Запропоновано модель подовженого інформаційного ланцюга, яка охоплює рух відомостей від первинного сприйняття юридично значущого факту через запам'ятовування, словесне оформлення, міжособистісну передачу, повторне сприйняття, тлумачення і відтворення до набуття ними процесуальної форми показань. Виокремлено одноланкові й багатоланкові показання з чужих слів та доведено, що збільшення кількості міжособистісних переходів не створює презумпції недостовірності, але збільшує кількість можливих точок трансформації інформації. Сформульовано правило поелементної кваліфікації інформаційних фрагментів. Розроблено семикритеріальну модель внутрішньої перевірки, що охоплює встановлення джерела, умови сприйняття, пам'ять, передачу інформації, точність відтворення, мотиваційні чинники та цілісність інформаційного ланцюга. Окремо обґрунтовано зовнішню перевірку з урахуванням ступеня інформаційної самостійності підтверджувальних доказів. На основі КПК України, практики Верховного Суду та Європейського суду з прав людини запропоновано п'ятирівневу модель їх допустимості, перевірки та оцінки: правова кваліфікація, процесуальна допустимість, внутрішня надійність, зовнішня перевірка, оцінка доказового значення і справедливості використання. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення ст. 97 КПК України.

Ключові слова: кримінальне процесуальне доказування, показання, показання з чужих слів, процесуальне джерело доказів, подовжений інформаційний ланцюг, багатоланкові показання, допустимість доказів, перевірка доказів, доказове значення, справедливий суд.

Постановка проблеми. Показання посідають важливе місце у системі процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні, оскільки через них у процесуальну форму вводяться відомості про обставини кримінального правопорушення, поведінку його учасників та інші юридично значущі факти [8; 11; 12]. Водночас пізнавальна цінність показань істотно залежить від способу формування їх інформаційного змісту. Найскладнішою в цьому аспекті є ситуація, коли особа повідомляє не про факт, сприйнятий нею безпосередньо, а відтворює відомості, отримані від іншої особи. У такому разі між юридично значущим фактом і його процесуальним відтворенням виникає додатковий інформаційний перехід, а іноді кілька послідовних переходів, що змінює структуру походження доказової інформації та можливості її перевірки [1; 2; 7].

Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає спеціальний правовий режим показань з чужих слів. Стаття 97 КПК України визначає відповідну категорію, встановлює умови вирішення питання про допустимість, передбачає необхідність урахування можливості допиту особи, яка надала первинні пояснення, встановлює вимогу підтвердження таких показань іншими допустимими доказами та спеціальну заборону щодо окремих видів похідних повідомлень [8]. У науковій літературі ці проблеми досліджувалися насамперед у контексті правової природи показань з чужих слів, їх допустимості, співвідношення з безпосередністю судового дослідження та зарубіжними моделями правового регулювання показань з чужих слів [1–4; 7; 9; 10; 30–32].

Водночас проблема показань з чужих слів не вичерпується відсутністю безпосереднього сприйняття доказуваного факту особою, яка дає показання. Відповідна інформація до моменту набуття процесуальної форми може пройти кілька самостійних стадій: первинне сприйняття юридично значущого факту іншою особою, його запам'ятовування, подальше пригадування, словесне оформлення, передачу повідомлення іншій особі, сприйняття нею змісту повідомлення, його тлумачення, запам'ятовування та наступне відтворення під час допиту [1; 34; 39; 42; 43; 46].

Психологічні дослідження пам'яті демонструють можливість впливу подальшої інформації на раніше сформований спогад, узгодження спогадів під впливом інших осіб, соціального поширення викривлень пам'яті та помилкового приписування інформації певному джерелу [34; 39; 42; 43; 46]. Ці дані не визначають юридичної допустимості показань, однак емпірично підтверджують, що міжособистісна передача інформації не є нейтральним механічним копіюванням незмінного змісту.

За таких умов показання з чужих слів потребують аналізу не лише як кінцевого процесуального висловлювання, а як результату подовженого інформаційного ланцюга, який починається з первинного сприйняття юридично значущого факту та завершується отриманням із процесуального джерела фактичних даних, їх перевіркою, оцінкою і використанням у процесуальному рішенні [11; 12].

Окремої уваги потребує співвідношення первинного носія інформації, проміжного інформаційного носія, особи, яка дає показання, показань як процесуального джерела доказів та фактичних даних, які отримуються з цього джерела [8; 11; 12]. Водночас у межах одних показань можуть поєднуватися відомості різного інформаційного походження. Практика Касаційного кримінального суду підтверджує необхідність розмежування таких інформаційних фрагментів залежно від того, який саме факт сприймала особа і для доведення чого використовується чуже висловлювання [19; 23; 27].

Не менш складним є питання багатоланкової передачі інформації. Чинна конструкція ст. 97 КПК України прямо не розмежує ситуацію, коли допитувана особа отримала інформацію безпосередньо від первинного носія, та ситуацію, коли між ними існує один або декілька проміжних носіїв. Зарубіжне доказове право спеціально враховує багатоланкові показання з чужих слів і послідовну похідну передачу повідомлень, що підтверджує самостійне значення кількості інформаційних переходів для перевірки їх надійності [35; 38].

Проблемним залишається і характер підтвердження показань з чужих слів. Формальна множинність процесуальних джерел не обов'язково означає множинність самостійних інформаційних каналів. Якщо кілька свідків відтворюють інформацію, отриману від одного первинного повідомлювача, така множинність не усуває можливого дефекту першоджерела. На це звертав увагу Верховний Суд [25], а проблема замкненого взаємного підтвердження простежується також у практиці ЄСПЛ [49].

Зазначене свідчить, що наукова проблема показань з чужих слів має комплексний характер і потребує формування цілісної доктринальної моделі, яка поєднає правову кваліфікацію інформаційного фрагмента, процесуальну допустимість, перевірку внутрішньої надійності інформаційного ланцюга, оцінку зовнішнього підтвердження, визначення доказового значення та процесуальні гарантії справедливого використання відповідних фактичних даних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика показань з чужих слів після запровадження цього інституту КПК України 2012 року стала предметом спеціальної уваги представників науки кримінального процесу. Основними напрямками її дослідження є правова природа таких показань, умови допустимості, співвідношення із безпосередністю дослідження доказів, порівняльно-правовий аналіз показань з чужих слів, механізм формування, перевірки та оцінки відповідної інформації [1–4; 7; 9; 10; 30–32].

Допустимість показань з чужих слів досліджувалася Г. Р. Крет [7], питання правової природи та місця таких показань у системі процесуальних джерел доказів розглядали Л. В. Омельчук і Т. П. Бичок [10], Д. Ю. Гаркот [2]. Порівняльно-правовий напрям представлений працями В. М. Лушпієнко [9], Ю. В. Циганюк та В. В. Денисенка [31], О. В. Ільченко і Г. С. Зінченко [3; 4].

Найбільш комплексне спеціальне дослідження цієї проблематики здійснено Д. Ю. Буджак [1]. У дисертації системно проаналізовано поняття, ознаки, зарубіжний досвід, порядок отримання, перевірки, оцінки та використання показань з чужих слів. Особливе значення має дослідження допроцесуальних стадій сприйняття й запам'ятовування та процесуального відтворення інформації [1]. Отже, сам факт існування пізнавальних стадій формування похідних показань уже належно представлений у вітчизняній доктрині та не може подаватися як самостійно новий результат цього дослідження.

Методологічну основу для аналізу співвідношення носія інформації, процесуального джерела доказів і фактичних даних становлять попередні дослідження з теорії кримінального процесуального доказування, верховенства права, допустимості доказів та сучасного поняття доказу [11–17]. Порівняльний аналіз зарубіжних доктрин і законодавства дає змогу враховувати досвід правового регулювання показань з чужих слів без механічного перенесення іноземних процесуальних конструкцій до української моделі [15; 35; 38].

Окремий масив становлять психологічні дослідження формування та трансформації пам'яті [34; 39; 42; 43; 46]. Їх значення для кримінального процесу полягає не у встановленні юридичних презумпцій, а в емпіричному обґрунтуванні необхідності дослідження умов міжособистісної передачі інформації.

Водночас недостатньо розробленим залишається системне співвідношення первинного носія інформації, проміжних носіїв, особи, яка безпосередньо дає показання, показань як процесуального джерела доказів та фактичних даних. Не сформовано цілісної кримінальної процесуальної моделі, яка б охоплювала рух доказової інформації від первинного сприйняття юридично значущого факту через одну чи декілька пізнавально-комунікативних передач до процесуального відтворення, перевірки та використання.

Недостатньо систематизованою залишається і проблема багатоланкових показань з чужих слів, зокрема питання про перевірку проміжних інформаційних ланок, значення їх неперевірюваності та співвідношення внутрішньої надійності повідомлення із зовнішнім підтвердженням. Саме розв'язання цих проблем становить предмет цього дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є формування цілісної доктринальної моделі допустимості, перевірки та оцінки показань з чужих слів у кримінальному процесуальному доказуванні шляхом розкриття їх процесуальної та гносеологічної природи, визначення структури подовженого й багатоланкового інформаційного ланцюга, обґрунтування критеріїв правової кваліфікації, допустимості, внутрішньої та зовнішньої перевірки таких показань, встановлення співвідношення внутрішньої надійності похідної інформації із зовнішнім підтвердженням, визначення засад оцінки їх доказового значення, узгодження національної моделі з практикою Верховного Суду та ЄСПЛ, а також формулювання пропозицій щодо вдосконалення ст. 97 КПК України.

Завдання дослідження полягають у розмежуванні первинного носія інформації, проміжного носія, особи, яка дає показання, показань як процесуального джерела доказів і фактичних даних; уточненні меж поняття показань з чужих слів; побудові моделі подовженого та багатоланкового руху доказової інформації; формуванні системи критеріїв внутрішньої перевірки інформаційного ланцюга; встановленні значення інформаційної самостійності підтверджувальних доказів; аналізі практики Верховного Суду та ЄСПЛ; розробленні інтегрованої моделі допустимості, перевірки й оцінки показань з чужих слів та пропозицій щодо вдосконалення законодавства.

Матеріали і методи дослідження. Нормативну основу дослідження становлять Конституція України [6], КПК України [8], Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [5], Федеральні правила доказування США [38] та Закон Великої Британії про кримінальне правосуддя 2003 року [35].

Емпіричну основу становлять правові позиції Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду [18–29] та практика ЄСПЛ щодо права обвинуваченого допитувати свідків обвинувачення, використання неперевіраних повідомлень відсутніх свідків, доказу, який є єдиним або вирішальним, і процесуальних гарантій, які компенсують обмежені можливості перевірки [33; 36; 37; 40; 41; 44; 45; 47–50].

Теоретичну основу становлять дослідження з теорії кримінального процесуального доказування, верховенства права, допустимості та поняття доказів [11–17], спеціальні праці щодо показань з чужих слів [1–4; 7; 9; 10; 30–32] та психологічні дослідження пам'яті й міжособистісної передачі інформації [34; 39; 42; 43; 46].

Методологічну основу становить комплекс діалектичного, системно-структурного, формально-юридичного, порівняльно-правового, функціонального, логіко-семантичного методів, методу узагальнення судової практики та методу моделювання. Особливого значення набув метод інформаційного моделювання, за допомогою якого реконструйовано шлях доказової інформації від первинного сприйняття факту до її процесуального відтворення.

Процесуальна та гносеологічна природа показань з чужих слів. Вихідною для аналізу є конструкція ст. 84 КПК України, відповідно до якої доказами є фактичні дані, а показання належать до процесуальних джерел доказів [8]. Тому показання як процесуальне джерело не можуть ототожнюватися ні з фізичною особою, яка їх дає, ні з фактичними даними, що отримуються з цього джерела [11; 12; 17].

Для безпосередніх показань інформаційна конструкція у спрощеному вигляді має вигляд: юридично значущий факт → особисте сприйняття → пам'ять → процесуальне відтворення → показання → фактичні дані. Загальне правило особистого сприйняття закріплене у ч. 5 ст. 95 КПК України [8].

У показаннях з чужих слів структура ускладнюється. Особа, яка дає показання, може не сприймати особисто той факт, для встановлення якого використовується відповідний фрагмент її повідомлення. Її обізнаність виникає внаслідок отримання інформації від іншої особи [1; 2; 7; 10].

Похідність у такій конструкції характеризує насамперед інформаційне походження відповідного фрагмента змісту показань, а не появу нового самостійного процесуального джерела доказів. Показання з чужих слів залишаються показаннями як процесуальним джерелом, однак певний фрагмент їх змісту має особливий спосіб інформаційного формування.

Для точного пояснення цього механізму необхідно розмежувати первинного носія інформації про доказуваний факт, проміжного інформаційного носія, безпосереднього повідомлювача для допитуваної особи, особу, яка дає показання, показання як процесуальне джерело доказів та фактичні дані.

У простій конструкції це співвідношення має вигляд: факт → первинний носій А → особа Б → показання Б → фактичні дані. У багатоланковій: факт → А → Б → В → Г → показання Г → фактичні дані.

Особливого значення набуває те, що особа, яка дає показання з чужих слів, може безпосередньо сприймати сам акт комунікації, хоча не сприймає первинного факту. Тому необхідно розмежовувати юридично значущий факт, істинність якого доводиться, та сам факт того, що інша особа зробила певне висловлювання.

Такий функціональний підхід простежується у практиці ККС ВС [19; 23]. Один і той самий свідок у межах одного допиту може повідомляти як безпосередньо сприйняті факти, так і відомості, отримані зі слів інших осіб. Практичне підтвердження цьому міститься у справі № 175/1906/22 [27].

Це дає підстави сформулювати правило поелементної кваліфікації показань: правова природа визначається щодо конкретного доказово значущого інформаційного фрагмента залежно від його походження та функції у доказуванні.

З урахуванням викладеного показання з чужих слів пропонується доктринально визначати як показання особи, в яких для доведення існування певного юридично значущого факту відтворюються відомості про цей факт, якою вона сама безпосередньо не сприймала, а дізналася про нього з повідомлення іншої особи безпосередньо або через одну чи декілька проміжних інформаційних ланок.

Подовжений інформаційний ланцюг як гносеологічна модель. У показаннях з чужих слів до звичайних психічних процесів сприйняття, пам'яті та відтворення додається щонайменше один самостійний пізнавально-комунікативний цикл. Первинний носій повинен сформулювати

повідомлення іншій особі, а остання, сприйняти, зрозуміти, зберегти його у пам'яті та надалі відтворити.

Тому проста модель має вигляд: юридично значущий факт $\rightarrow$ первинне сприйняття А $\rightarrow$ запам'ятовування $\rightarrow$ словесне оформлення $\rightarrow$ повідомлення Б $\rightarrow$ сприйняття Б $\rightarrow$ пам'ять Б $\rightarrow$ відтворення $\rightarrow$ показання Б $\rightarrow$ фактичні дані.

Саме цю конструкцію пропонується визначати як подовжений інформаційний ланцюг показань з чужих слів.

Особа Б може абсолютно добросовісно відтворювати те, що почула від А, але це ще не означає достовірності первинного факту. А міг неправильно сприйняти факт, неправильно його запам'ятати, неточно сформулювати повідомлення; Б міг неправильно зрозуміти, запам'ятати або відтворити його. Психологічні дослідження підтверджують реальність відповідних механізмів [34; 39; 42; 43; 46].

Подовжений інформаційний ланцюг може бути одноланковим, А $\rightarrow$ Б, або багатоланковим, наприклад А $\rightarrow$ Б $\rightarrow$ В чи А $\rightarrow$ Б $\rightarrow$ В $\rightarrow$ Г. Проблема багатоланкових показань з чужих слів окремо враховується у зарубіжному доказовому праві [35; 38].

На цій основі пропонується правило інформаційного подовження: за інших рівних умов збільшення кількості самостійних міжособистісних інформаційних переходів збільшує кількість потенційних точок трансформації доказової інформації, що зумовлює необхідність інтенсивнішої перевірки доступних ланок її формування та передачі.

Кількість ланок водночас не визначає наперед недостовірність або меншу доказову силу. Вона характеризує структуру інформаційного ризику. Це узгоджується зі ст. 94 КПК України, відповідно до якої жоден доказ не має наперед установлені сили [8].

Предмет перевірки, отже, має розширюватися від кінцевого свідка до доступного інформаційного ланцюга. У випадку багатоланкового походження доцільно досліджувати обставини формування й передачі відомостей на кожній доступній ланці. Надійність останньої ланки не усуває можливого дефекту попередньої.

Межі поняття показань з чужих слів. Не будь-яке відтворення чужих слів становить показання з чужих слів. Вирішальними є походження конкретного інформаційного фрагмента, предмет безпосереднього сприйняття та доказова функція повідомлення [8; 19; 23; 38].

Якщо А повідомив Б: «Я бачив, як В передав гроші Г», а Б відтворює це для доведення факту передачі, маємо похідне інформаційне повідомлення. Якщо ж А висловив Б погрозу, а доказуванню підлягає сам факт погрози, Б повідомляє про безпосередньо сприйнятий акт комунікації [19; 23].

Функціональний підхід має порівняльний аналог у правилі 801 Федеральних правил доказування США, відповідно до якого до показань з чужих слів належить позасудове висловлювання, що використовується для доведення істинності твердження, яке в ньому міститься [38].

Показання з чужих слів слід також відмежовувати від припущень, оцінних суджень, інформації невстановленого походження, показань про зміст документів та позасудових показань відсутнього свідка.

Особливо принциповим є останнє розмежування. Конструкція А $\rightarrow$ Б $\rightarrow$ показання Б у суді відрізняється від конструкції А $\rightarrow$ протокол досудового допиту А $\rightarrow$ суд. Новітня практика Верховного Суду підтверджує, що ст. 97 КПК України не може використовуватися як самостійна правова підстава для надання доказового значення протоколам досудових допитів осіб, яких суд не допитував [21; 28].

Допустимість показань з чужих слів. Спеціальні положення ст. 97 КПК України застосовуються у системному зв'язку із загальними правилами допустимості, перевірки та оцінки доказів, а також безпосередності їх дослідження [8; 16].

Похідне походження саме по собі не означає автоматичної недопустимості. Для доктринального пояснення доцільно розмежовувати процесуальну потребу у використанні похідного повідомлення та надійність його інформаційного походження.

Водночас формула «процесуальна потреба + інформаційна надійність» не є новою сукупною нормативною умовою допустимості. Чинна ст. 97 КПК України допускає можливість

використання показань з чужих слів незалежно від можливості допитати особу, яка надала первинні пояснення [8].

Тому точніше говорити про процесуальну перевагу безпосереднього отримання інформації: реальна можливість отримати відомості від первинного носія повинна враховуватися під час обґрунтування використання похідного повідомлення, але сама по собі не виключає ст. 97 КПК України.

Смерть, об'єктивна недоступність, зникнення або необхідність захисту вразливої особи можуть пояснювати використання похідної інформації [18; 21; 22; 26; 29]. Проте така обставина не усуває необхідності перевірки інформаційного походження та зовнішнього підтвердження.

Окрему нормативну межу встановлює ч. 7 ст. 97 КПК України [8]. Практика Верховного Суду підтверджує необхідність поелементного застосування цієї заборони та врахування процесуального контексту отримання первинного повідомлення [24; 27].

Семикритеріальна модель внутрішньої перевірки. Після нормативного вирішення питання допустимості необхідно перевірити внутрішню надійність інформаційного ланцюга. Для цього пропонується семикритеріальна модель, яка є авторською систематизацією напрямів перевірки, а не новою системою нормативних умов допустимості.

Критерій встановлення джерела спрямований на визначення первинного носія інформації, проміжних носіїв та безпосереднього джерела обізнаності допитуваної особи.

Критерій умов сприйняття стосується того, чи мав первинний носій реальну можливість правильно сприйняти доказуваний факт.

Критерій пам'яті охоплює умови запам'ятовування, збереження та пригадування інформації. Його наукове підґрунтя підтверджується дослідженнями пам'яті [34; 39; 42; 43; 46].

Критерій передачі інформації стосується умов міжособистісного повідомлення: що саме, кому, коли, у якій формі та за яких обставин було повідомлено.

Критерій точності відтворення спрямований на перевірку того, наскільки точно відтворено отримане повідомлення та чи відмежовано його первинний зміст від наступного тлумачення. Практика ККС ВС прямо звертає увагу на можливі втрати інформації під час її розуміння, тлумачення та відтворення [25].

Критерій мотиваційних чинників охоплює можливі мотиви свідомого викривлення інформації на різних ланках.

Критерій цілісності інформаційного ланцюга узагальнює попередні напрями перевірки та передбачає відтворення всього доступного шляху руху відомостей.

Семикритеріальна модель охоплює встановлення джерела, умов сприйняття, пам'ять, передачу інформації, точність відтворення, мотиваційні чинники та цілісність інформаційного ланцюга.

Зовнішня перевірка та інформаційна самостійність підтвердження. Частина 6 ст. 97 КПК України вимагає підтвердження показань з чужих слів іншими допустимими доказами [8]. Водночас нормативне існування іншого доказу і якість його підтверджувального значення не є тотожними поняттями.

Якщо А повідомив Б, В і Г однакову інформацію, надалі існуватимуть три процесуальні джерела показань, однак їх інформаційне походження залишається спільним. Верховний Суд прямо звертає увагу на те, що похідні перекази одного першоджерела не здатні самі по собі додати йому достовірності [25].

Тому запропоновано оцінювати ступінь інформаційної самостійності підтверджувальних доказів. Цей ступінь може бути різним. Простий повтор первинного повідомлення має низький ступінь інформаційної самостійності. Матеріальний, цифровий або експертний доказ може мати значно вищий ступінь інформаційної самостійності, навіть якщо його виявлення було ініційоване первинним повідомленням.

Якість зовнішньої перевірки залежить не лише від збігу різних доказів, а й від того, який конкретний ризик ненадійності інформаційного ланцюга здатний перевірити або зменшити підтверджувальний доказ.

Проблема замкненого взаємного підтвердження має опору також у практиці ЄСПЛ [49].

Оцінка доказового значення та процесуальні гарантії. Допустимість показань з чужих слів не визначає наперед їх доказове значення. Воно залежить від якості інформаційного ланцюга, ступеня його перевірюваності, зовнішнього підтвердження та реальної ролі відповідних фактичних даних у доказовій конструкції. Під час оцінки таких показань з урахуванням верховенства права та вимог процесуальної доброчесності має забезпечуватися не формальна, а реальна перевірюваність їх інформаційного походження [14; 16].

Постанова ККС ВС у справі № 753/13113/18 особливо виразно демонструє взаємозв'язок доказового значення, похідного походження та необхідності незалежного підтвердження [25].

Практика ЄСПЛ щодо відсутніх свідків не встановлює безпосередньо правил допустимості за ст. 97 КПК України. Її значення полягає в оцінці справедливості використання інформації, яку сторона захисту не могла повною мірою перевірити [5; 14; 37].

У справах «Аль-Хаваджа і Тагері проти Сполученого Королівства» та «Шатшашвілі проти Німеччини» сформовано підхід, який враховує належну причину недопиту, реальне доказове значення неперевіреного повідомлення та достатність належних процесуальних гарантії, які компенсують обмежені можливості перевірки [33; 47].

Чим більшого значення набуває неперевірена або обмежено перевірена інформація для обвинувального висновку, тим сильнішими повинні бути процесуальні механізми перевірки її надійності [33; 37; 47].

При цьому компенсувальна процесуальна гарантія має оцінюватися функціонально. Вона має значення настільки, наскільки здатна зменшити конкретний дефіцит перевірки.

Практика Верховного Суду в контексті запропонованої моделі. Практика ККС ВС підтверджує низку важливих підходів. По-перше, не будь-яке відтворення чужих слів є показанням з чужих слів. Вирішальними є предмет безпосереднього сприйняття та доказова функція висловлювання [19; 23].

По-друге, окремі частини одних показань можуть мати різний процесуальний режим [27].

По-третє, смерть або інша об'єктивна недоступність первинного носія може обґрунтовувати використання похідної інформації, але не усуває потреби її перевірки [18; 21; 22; 26; 29].

По-четверте, кілька переказів одного першоджерела не створюють автоматично незалежного підтвердження його істинності [25].

По-п'яте, під час міжособистісної передачі можливі додаткові втрати та трансформації інформації [25].

По-шосте, ч. 7 ст. 97 КПК України потребує поелементного застосування та врахування процесуального контексту отримання первинного повідомлення [24; 27].

По-сьоме, ст. 97 КПК України не є механізмом перетворення протоколів досудового допиту недопитаної судом особи на судові показання [21; 28].

Наукова новизна цього дослідження полягає не у заявленні цих положень як нових, а в їх інтеграції у цілісну модель руху, допустимості, перевірки та оцінки доказової інформації.

Практика ЄСПЛ та її функціональне значення. Практика ЄСПЛ охоплює як позасудові повідомлення відсутніх свідків, так і інші форми використання похідних позасудових повідомлень. Тому її предмет не можна механічно ототожнювати з національним інститутом показань з чужих слів, урегульованим ст. 97 КПК України.

Рішення «Окропідзе проти Грузії» має особливе значення, оскільки розмежовує ситуацію відсутнього первинного свідка та ситуацію, коли свідок особисто бере участь у суді, але повідомляє факти, отримані від іншої особи [45].

Конвенційна модель, сформована у справах «Аль-Хаваджа і Тагері проти Сполученого Королівства» та «Шатшашвілі проти Німеччини», використовується не як додатковий нормативний тест допустимості, а як завершальний рівень оцінки справедливості використання інформації [33; 37; 47].

Таким чином, національний рівень відповідає на питання про допустимість відповідно до КПК України, а конвенційний, про справедливість використання відповідної інформації в контексті провадження в цілому.

Доктринальна модель допустимості, перевірки та оцінки показань з чужих слів. Узагальнення проведеного дослідження дає підстави запропонувати інтегровану п'ятирівневу доктринальну модель допустимості, перевірки та оцінки показань з чужих слів.

Перший рівень, правова кваліфікація. Необхідно встановити, чи є конкретний інформаційний фрагмент показанням з чужих слів.

Другий рівень, процесуальна допустимість. Застосовуються загальні правила допустимості та спеціальні положення ст. 97 КПК України.

Третій рівень, внутрішня надійність. Інформаційний ланцюг перевіряється за критеріями встановлення джерела, умов сприйняття, пам'яті, передачі інформації, точності відтворення, мотиваційних чинників та цілісності інформаційного ланцюга.

Четвертий рівень, зовнішня перевірка. Встановлюється наявність інших допустимих доказів, ступінь самостійності їх інформаційного походження та здатність перевірити конкретні ризики ненадійності.

П'ятий рівень, оцінка доказового значення і справедливості використання. Визначається реальна роль відповідних фактичних даних у сукупності доказів та достатність процесуальних можливостей сторони захисту для перевірки їх походження і надійності.

Ці рівні є аналітично відокремленими, але у реальному судовому доказуванні взаємодіють.

Напрями вдосконалення ст. 97 КПК України. Проведене дослідження не дає підстав для повної перебудови ст. 97 КПК України. Доцільними є точкові зміни.

Насамперед варто уточнити законодавчу дефініцію показань з чужих слів через особисте несприйняття доказуваного факту та доказову функцію чужого повідомлення. Це дозволить нормативно закріпити відмежування, яке вже простежується у практиці Верховного Суду [19; 23].

Доцільно нормативно врахувати багатоланкову передачу інформації та необхідність дослідження обставин кожної доступної інформаційної ланки. Водночас багатоланковість не повинна створювати автоматичну недопустимість.

Потребує конкретизації ч. 6 ст. 97 КПК України. Суд має враховувати ступінь самостійності інформаційного походження підтверджувальних доказів, а просте відтворення кількома особами одного первинного повідомлення не повинно розглядатися як достатнє самостійне підтвердження істинності первинного факту [8; 25].

Доцільно також встановити спеціальний обов'язок мотивувати використання показань з чужих слів, особливо якщо вони мають істотне значення для обвинувального висновку.

Окремо слід прямо передбачити, що ст. 97 КПК України не є самостійною правовою підставою для використання протоколів досудового допиту осіб, які не були допитані судом, крім випадків, прямо передбачених КПК України [21; 28].

Водночас немає достатніх підстав для нормативного закріплення всієї семикритеріальної моделі, абсолютної заборони багатоланкових показань або механічного перенесення до КПК України правила єдиного або вирішального доказу [33; 35; 37; 38; 47].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Показання з чужих слів доцільно розглядати як показання, специфіка певного фрагмента змісту яких визначається похідним інформаційним походженням. Вони не утворюють нового самостійного процесуального джерела доказів поряд із показаннями [8; 11; 12].

Їх визначальною гносеологічною особливістю є подовжений інформаційний ланцюг, який охоплює рух відомостей від первинного сприйняття юридично значущого факту через пам'ять, словесне оформлення, міжособистісну передачу, повторне сприйняття та відтворення до набуття процесуальної форми показань.

За інших рівних умов збільшення кількості самостійних міжособистісних переходів збільшує кількість потенційних точок трансформації інформації, але не створює презумпції недостовірності.

Правова кваліфікація повинна здійснюватися поелементно, щодо конкретного інформаційного фрагмента залежно від його походження та доказової функції [19; 23; 27].

Показання з чужих слів необхідно чітко відмежовувати від позасудових показань відсутнього свідка [21; 28; 45].

Запропонована семикритеріальна модель внутрішньої перевірки охоплює критерії встановлення джерела, умов сприйняття, пам'яті, передачі інформації, точності відтворення, мотиваційних чинників та цілісності інформаційного ланцюга.

Зовнішня перевірка потребує не лише встановлення наявності іншого допустимого доказу, а й оцінки ступеня інформаційної самостійності підтверджувального доказу. Формальна множинність процесуальних джерел не тотожна множинності самостійних інформаційних каналів [25; 49].

У результаті запропоновано інтегровану п'ятирівневу модель: правова кваліфікація → процесуальна допустимість → внутрішня надійність → зовнішня перевірка → оцінка доказового значення та справедливості використання.

Наукова новизна дослідження концентрується саме на системному рівні: формуванні цілісної доктринальної моделі подовженого та багатоланкового інформаційного ланцюга, ланковій моделі внутрішньої перевірки та інтегрованій п'ятирівневій моделі допустимості, перевірки й оцінки показань з чужих слів.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з багатоланковими показаннями з чужих слів у цифровому середовищі, особливостями інформаційних ланцюгів за участю малолітніх та інших уразливих осіб, співвідношенням показань з чужих слів із документами та цифровими доказами, а також виробленням узгоджених стандартів мотивування судових рішень, у яких такі показання мають істотне доказове значення.

Використана література:

1. Буджак Д. Ю. Показання з чужих слів як джерело доказів у кримінальному провадженні : дис. ... д-ра філософії за спец. 081 Право. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2025. 262 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/29522>
2. Гаркот Д. Ю. Сутність показань з чужих слів як процесуального джерела доказів у кримінальному провадженні. *Juris Europensis Scientia*. 2023. № 6. С. 141–145. DOI: 10.32782/chern.v6.2023.26. URL: <https://doi.org/10.32782/chern.v6.2023.26>
3. Ільченко О. В., Зінченко Г. С. Міжнародний досвід щодо визнання показання з чужих слів доказом у кримінальному провадженні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 362–366. DOI: 10.24144/2788-6018.2023.03.65. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.65>
4. Ільченко О. В., Зінченко Г. С. Показання з чужих слів, як допустимий доказ у кримінальному провадженні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 3. С. 238–242. DOI: 10.24144/2788-6018.2021.03.44. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.03.44>
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
6. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Крет Г. Р. Допустимість показань із чужих слів як процесуального джерела доказів у кримінальному провадженні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2014. Вип. 2 (5). С. 254–262.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
9. Лушпієнко В. М. Показання з чужих слів за законодавством України та іноземних держав. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 43. Т. 2. С. 177–181. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/32965>
10. Омельчук Л. В., Бичок Т. П. Показання із чужих слів як процесуальне джерело доказів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 320–323. DOI: 10.32782/2524-0374/2020-4/77. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-4/77>
11. Погорецький М. А. Про співвідношення джерел фактичних даних і джерел доказів у кримінальному процесі. *Право України*. 2009. № 1. С. 80–85. URL: https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/content-pravoukr-2009-1-pravoukr_2009_1.pdf
12. Погорецький М. А. Докази у кримінальному процесі: проблемні питання. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2011. № 1 (3). С. 1–53. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11pmapp.pdf>

13. Погорецький М. А. Доктрина доказів XIX – початку XX ст.: англо-американська й континентальна традиції та їхній вплив на сучасне кримінальне процесуальне доказове право. *Вісник кримінального судочинства*. 2024. № 3–4. С. 53–85. DOI: 10.17721/2413-5372.2024.3-4/53-85. URL: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2024.3-4/53-85>
14. Погорецький М. А. Верховенство права у кримінальному процесуальному доказуванні: методологія та практика застосування. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. Т. 32. № 3. С. 275–299. DOI: 10.31359/1993-0909-2025-32-3-275. URL: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-3-275>
15. Погорецький М. А. Докази і доказування в зарубіжних доктринах та законодавстві: порівняльно-правовий аналіз. *Вісник кримінального судочинства*. 2026. № 1. С. 181–216. DOI: 10.59835/2413-5372.2026.1/181-216. URL: <https://doi.org/10.59835/2413-5372.2026.1/181-216>
16. Погорецький М. А. Допустимість доказів у практиці Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду: перехід від формальної законності до процесуальної доброчесності. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2026. Т. 33. № 1. С. 267–302. DOI: 10.31359/1993-0909-2026-33-1-267. URL: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2026-33-1-267>
17. Погорецький М. А. Поняття доказів у кримінальному процесі: від нормативної дефініції до сучасної парадигми доказового права. *Вісник кримінального судочинства*. 2026. № 2. С. 72–100. DOI: 10.59835/2413-5372.2026.2/72-100. URL: <https://doi.org/10.59835/2413-5372.2026.2/72-100>
18. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду від 30.05.2019 у справі № 572/843/17, провадження № 51-9282км18. ЄДРСР № 82157191. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82157191>
19. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду від 19.11.2019 у справі № 441/845/17, провадження № 51-8328км18. ЄДРСР № 85934761. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85934761>
20. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду від 19.05.2020 у справі № 683/2848/15-к, провадження № 51-5721км18. ЄДРСР № 89519144. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89519144>
21. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду від 10.09.2020 у справі № 766/19891/17, провадження № 51-1797км20. ЄДРСР № 91555090. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91555090>
22. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду від 16.03.2021 у справі № 236/1583/19, провадження № 51-6260км20. ЄДРСР № 95616617. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95616617>
23. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду від 07.10.2021 у справі № 166/362/19, провадження № 51-1828км21. ЄДРСР № 100179465. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100179465>
24. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду від 11.07.2022 у справі № 541/240/20, провадження № 51-22км22. ЄДРСР № 105218427. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105218427>
25. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду від 17.01.2023 у справі № 753/13113/18, провадження № 51-6км21. ЄДРСР № 108526645. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108526645>
26. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду від 14.11.2023 у справі № 751/5523/21, провадження № 51-3993км23. ЄДРСР № 115127030. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115127030>
27. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду від 24.01.2024 у справі № 175/1906/22, провадження № 51-3855км23. ЄДРСР № 116639572. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116639572>
28. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду від 25.06.2026 у справі № 761/17098/15-к, провадження № 51-3341км25. ЄДРСР № 137802312. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137802312>
29. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду від 22.07.2026 у справі № 953/8079/24, провадження № 51-559км25. ЄДРСР № 138539118. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/138539118>
30. Смирнов В. А. Щодо використання показань з чужих слів як допустимого доказу. Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи : тези доповідей Всеукр. наук.-практ.

- конф., м. Харків, 26 листопада 2020 р. Харків, 2020. С. 350–354. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/13205>
31. Циганюк Ю. В., Денисенко В. В. Нормативно-правове регулювання інституту показань із чужих слів в українському законодавстві та порівняння із законодавством зарубіжних країн. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 1. С. 92–99. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/170>
 32. Чернега І. Л. Показання з чужих слів: новела чи регрес? Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу, м. Одеса, 16–17 травня 2013 р. Одеса : Фенікс, 2013. Т. 2. С. 512–514. URL: <http://hdl.handle.net/11300/8525>
 33. Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom [GC], applications nos. 26766/05 and 22228/06, judgment of 15 December 2011. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-108072>
 34. Belli R. F., Lindsay D. S., Gales M. S., McCarthy T. T. Memory impairment and source misattribution in postevent misinformation experiments with short retention intervals. *Memory & Cognition*. 1994. Vol. 22, no. 1. P. 40–54. DOI: 10.3758/BF03202760. URL: <https://doi.org/10.3758/BF03202760>
 35. Criminal Justice Act 2003. 2003 c. 44. Part 11, Chapter 2, sections 114–136. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/part/11/chapter/2>
 36. Doorson v. the Netherlands, application no. 20524/92, judgment of 26 March 1996. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57972>
 37. European Court of Human Rights. Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights: Right to a Fair Trial (Criminal Limb). Updated on 28 February 2026. Council of Europe / European Court of Human Rights, 2026. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_6_criminal_eng-pdf
 38. Federal Rules of Evidence. Article VIII. Hearsay. Rules 801–807. URL: <https://www.uscourts.gov/sites/default/files/document/federal-rules-of-evidence.pdf>
 39. Gabbert F., Memon A., Allan K. Memory conformity: Can eyewitnesses influence each other's memories for an event? *Applied Cognitive Psychology*. 2003. Vol. 17, no. 5. P. 533–543. DOI: 10.1002/acp.885. URL: <https://doi.org/10.1002/acp.885>
 40. Garbuz v. Ukraine, application no. 72681/10, judgment of 19 February 2019.
 41. Kostovski v. the Netherlands, application no. 11454/85, judgment of 20 November 1989. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57615>
 42. Loftus E. F. Planting misinformation in the human mind: A 30-year investigation of the malleability of memory. *Learning & Memory*. 2005. Vol. 12, no. 4. P. 361–366. DOI: 10.1101/lm.94705. URL: <https://doi.org/10.1101/lm.94705>
 43. Loftus E. F. Eavesdropping on Memory. *Annual Review of Psychology*. 2017. Vol. 68. P. 1–18. DOI: 10.1146/annurev-psych-010416-044138. URL: <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010416-044138>
 44. Lucà v. Italy, application no. 33354/96, judgment of 27 February 2001. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59222>
 45. Okropiridze v. Georgia, applications nos. 43627/16 and 71667/16, judgment of 7 September 2023.
 46. Roediger H. L. III, Meade M. L., Bergman E. T. Social contagion of memory. *Psychonomic Bulletin & Review*. 2001. Vol. 8, no. 2. P. 365–371. DOI: 10.3758/BF03196174. URL: <https://doi.org/10.3758/BF03196174>
 47. Schatschaschwili v. Germany [GC], application no. 9154/10, judgment of 15 December 2015. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-159566>
 48. Seton v. the United Kingdom, application no. 55287/10, judgment of 31 March 2016. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161738>
 49. Sitnevskiy and Chaykovskiy v. Ukraine, applications nos. 48016/06 and 7817/07, judgment of 10 November 2016.
 50. S.N. v. Sweden, application no. 34209/96, judgment of 2 July 2002. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60564>

References:

1. Budzhak, D. Yu. (2025). Pokazannia z chuzhykh sliv yak dzherelo dokaziv u kryminalnomu provadzhenni [Hearsay testimony as a source of evidence in criminal proceedings] (PhD dissertation). National University “Odesa Law Academy”, Odesa. Retrieved from: <https://hdl.handle.net/11300/29522>
2. Harkot, D. Yu. (2023). Sutnist pokazan z chuzhykh sliv yak protsesualnoho dzherela dokaziv u kryminalnomu provadzhenni [The essence of hearsay testimony as a procedural source of evidence]

- in criminal proceedings]. *Juris Europensis Scientia*, 6, 141–145. <https://doi.org/10.32782/chern.v6.2023.26> [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/chern.v6.2023.26>
3. Ilchenko, O. V., & Zinchenko, H. S. (2023). Mizhnarodnyi dosvid shchodo vyznannia pokazannia z chuzhykh sliv dokazom u kryminalnomu provadzhenni [International experience in recognising hearsay testimony as evidence in criminal proceedings]. *Analychno-porivnialne pravoznavstvo*, 3, 362–366. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.65> [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.65>
 4. Ilchenko, O. V., & Zinchenko, H. S. (2021). Pokazannia z chuzhykh sliv, yak dopustymyi dokaz u kryminalnomu provadzhenni [Hearsay testimony as admissible evidence in criminal proceedings]. *Analychno-porivnialne pravoznavstvo*, 3, 238–242. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.03.44> [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.03.44>
 5. Council of Europe. (1950). Konventsia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. [in Ukrainian]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
 6. Verkhovna Rada of Ukraine. (1996). Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
 7. Kret, H. R. (2014). Dopustymist pokazan iz chuzhykh sliv yak protsesualnoho dzherela dokaziv u kryminalnomu provadzhenni [Admissibility of hearsay testimony as a procedural source of evidence in criminal proceedings]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*, 2(5), 254–262 [in Ukrainian].
 8. Verkhovna Rada of Ukraine. (2012). Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine], Law No. 4651-VI of 13 April 2012. [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
 9. Lushpienko, V. M. (2017). Pokazannia z chuzhykh sliv za zakonodavstvom Ukrainy ta inozemnykh derzhav [Hearsay testimony under the legislation of Ukraine and foreign states]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo*, 43(2), 177–181 [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/32965>
 10. Omelchuk, L. V., & Bychok, T. P. (2020). Pokazannia iz chuzhykh sliv yak protsesualne dzherelo dokaziv [Hearsay testimony as a procedural source of evidence]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 4, 320–323. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-4/77> [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-4/77>
 11. Pohoretskyi, M. A. (2009). Pro spivvidnoshennia dzherel faktychnykh danykh i dzherel dokaziv u kryminalnomu protsesi [On the relationship between sources of factual data and sources of evidence in criminal procedure]. *Pravo Ukrainy*, 1, 80–85 [in Ukrainian]. Retrieved from: https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/content-pravoukr-2009-1-pravoukr_2009_1.pdf
 12. Pohoretskyi, M. A. (2011). Dokazy u kryminalnomu protsesi: problemni pytannia [Evidence in criminal procedure: problematic issues]. *Chasopys Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriya "Pravo"*, 1(3), 1–53 [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11pmapp.pdf>
 13. Pohoretskyi, M. A. (2024). Doktryna dokaziv XIX – pochatku XX st.: anhlo-amerykanska y kontynentalna tradytsii ta yikhni vplyv na suchasne kryminalne protsesualne dokazove pravo [Doctrine of evidence in the nineteenth and early twentieth centuries: Anglo-American and continental traditions and their influence on modern criminal procedural evidence law]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*, 3–4, 53–85. <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2024.3-4/53-85> [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2024.3-4/53-85>
 14. Pohoretskyi, M. A. (2025). Verkhovenstvo prava u kryminalnomu protsesualnomu dokazuvanni: metodolohiia ta praktyka zastosuvannia [Rule of law in criminal procedural evidence: methodology and practice of application]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 32(3), 275–299. <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-3-275> [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-3-275>
 15. Pohoretskyi, M. A. (2026). Dokazy i dokazuvannia v zarubizhnykh doktrynakh ta zakonodavstvi: porivnialno-pravovyi analiz [Evidence and proof in foreign doctrines and legislation: a comparative legal analysis]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*, 1, 181–216. <https://doi.org/10.59835/2413-5372.2026.1/181-216> [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://doi.org/10.59835/2413-5372.2026.1/181-216>
 16. Pohoretskyi, M. A. (2026). Dopustymist dokaziv u praktytsi Kasatsiinoho kryminalnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu: perekhid vid formalnoi zakonnosti do protsesualnoi dobrochesnosti [Admissibility of evidence in the practice of the Criminal Court of Cassation within the Supreme Court: transition

- from formal legality to procedural integrity]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 33(1), 267–302. <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2026-33-1-267> [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2026-33-1-267>
17. Pohoretskyi, M. A. (2026). Poniattia dokaziv u kryminalnomu protsesi: vid normatyvnoi definitsii do suchasnoi paradyhmy dokazovoho prava [The concept of evidence in criminal procedure: from normative definition to the modern paradigm of evidence law]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*, 2, 72–100. <https://doi.org/10.59835/2413-5372.2026.2/72-100> [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://doi.org/10.59835/2413-5372.2026.2/72-100>
 18. Supreme Court of Ukraine. (2019). Postanova vid 30.05.2019 u spravi № 572/843/17, provadzhennia № 51-9282км18 [Resolution of 30.05.2019, case no. 572/843/17, proceeding no. 51-9282км18]. Unified State Register of Court Decisions, no. 82157191 [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82157191>
 19. Supreme Court of Ukraine. (2019). Postanova vid 19.11.2019 u spravi № 441/845/17, provadzhennia № 51-8328км18 [Resolution of 19.11.2019, case no. 441/845/17, proceeding no. 51-8328км18]. Unified State Register of Court Decisions, no. 85934761 [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85934761>
 20. Supreme Court of Ukraine. (2020). Postanova vid 19.05.2020 u spravi № 683/2848/15-к, provadzhennia № 51-5721км18 [Resolution of 19.05.2020, case no. 683/2848/15-к, proceeding no. 51-5721км18]. Unified State Register of Court Decisions, no. 89519144 [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89519144>
 21. Supreme Court of Ukraine. (2020). Postanova vid 10.09.2020 u spravi № 766/19891/17, provadzhennia № 51-1797км20 [Resolution of 10.09.2020, case no. 766/19891/17, proceeding no. 51-1797км20]. Unified State Register of Court Decisions, no. 91555090 [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91555090>
 22. Supreme Court of Ukraine. (2021). Postanova vid 16.03.2021 u spravi № 236/1583/19, provadzhennia № 51-6260км20 [Resolution of 16.03.2021, case no. 236/1583/19, proceeding no. 51-6260км20]. Unified State Register of Court Decisions, no. 95616617 [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95616617>
 23. Supreme Court of Ukraine. (2021). Postanova vid 07.10.2021 u spravi № 166/362/19, provadzhennia № 51-1828км21 [Resolution of 07.10.2021, case no. 166/362/19, proceeding no. 51-1828км21]. Unified State Register of Court Decisions, no. 100179465 [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100179465>
 24. Supreme Court of Ukraine. (2022). Postanova vid 11.07.2022 u spravi № 541/240/20, provadzhennia № 51-22км22 [Resolution of 11.07.2022, case no. 541/240/20, proceeding no. 51-22км22]. Unified State Register of Court Decisions, no. 105218427 [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105218427>
 25. Supreme Court of Ukraine. (2023). Postanova vid 17.01.2023 u spravi № 753/13113/18, provadzhennia № 51-6км21 [Resolution of 17.01.2023, case no. 753/13113/18, proceeding no. 51-6км21]. Unified State Register of Court Decisions, no. 108526645 [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108526645>
 26. Supreme Court of Ukraine. (2023). Postanova vid 14.11.2023 u spravi № 751/5523/21, provadzhennia № 51-3993км23 [Resolution of 14.11.2023, case no. 751/5523/21, proceeding no. 51-3993км23]. Unified State Register of Court Decisions, no. 115127030 [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115127030>
 27. Supreme Court of Ukraine. (2024). Postanova vid 24.01.2024 u spravi № 175/1906/22, provadzhennia № 51-3855км23 [Resolution of 24.01.2024, case no. 175/1906/22, proceeding no. 51-3855км23]. Unified State Register of Court Decisions, no. 116639572 [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116639572>
 28. Supreme Court of Ukraine. (2026). Postanova vid 25.06.2026 u spravi № 761/17098/15-к, provadzhennia № 51-3341км25 [Resolution of 25.06.2026, case no. 761/17098/15-к, proceeding no. 51-3341км25]. Unified State Register of Court Decisions, no. 137802312 [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137802312>
 29. Supreme Court of Ukraine. (2026). Postanova vid 22.07.2026 u spravi № 953/8079/24, provadzhennia № 51-559км25 [Resolution of 22.07.2026, case no. 953/8079/24, proceeding no. 51-559км25]. Unified State Register of Court Decisions, no. 138539118 [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/138539118>

30. Smyrnov, V. A. (2020). Shchodo vykorystannia pokazan z chuzhykh sliv yak dopustymoho dokazu [On the use of hearsay testimony as admissible evidence]. In Kryminalnyi protses ta kryminalistyka: suchasnyi stan ta perspektyvy, 350–354. Kharkiv [in Ukrainian]. Retrieved from: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/13205>
31. Tsyhaniuk, Yu. V., & Denysenko, V. V. (2019). Normatyvno-pravove rehuliuвання інституту показан із чужих слів в українському законодавстві та порівняння із законодавством зарубіжних країн [Legal regulation of the institution of hearsay testimony in Ukrainian legislation and comparison with foreign legislation]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*, 1, 92–99 [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/170>
32. Cherneha, I. L. (2013). Pokazannia z chuzhykh sliv: novela chy rehres? [Hearsay testimony: innovation or regression?]. In *Pravove zhyttia suchasnoi Ukrainy*, Vol. 2, 512–514. Odesa: Feniks [in Ukrainian]. Retrieved from: <http://hdl.handle.net/11300/8525>
33. Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom [GC], applications nos. 26766/05 and 22228/06, judgment of 15 December 2011. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-108072>
34. Belli R. F., Lindsay D. S., Gales M. S., McCarthy T. T. Memory impairment and source misattribution in postevent misinformation experiments with short retention intervals. *Memory & Cognition*. 1994. Vol. 22, no. 1. P. 40–54. DOI: 10.3758/BF03202760. Retrieved from: <https://doi.org/10.3758/BF03202760>
35. Criminal Justice Act 2003. 2003 c. 44. Part 11, Chapter 2, sections 114–136. Retrieved from: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/part/11/chapter/2>
36. Doorson v. the Netherlands, application no. 20524/92, judgment of 26 March 1996. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57972>
37. European Court of Human Rights. Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights: Right to a Fair Trial (Criminal Limb). Updated on 28 February 2026. Council of Europe / European Court of Human Rights, 2026. Retrieved from: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_6_criminal_eng-pdf
38. Federal Rules of Evidence. Article VIII. Hearsay. Rules 801–807. Retrieved from: <https://www.uscourts.gov/sites/default/files/document/federal-rules-of-evidence.pdf>
39. Gabbert F., Memon A., Allan K. Memory conformity: Can eyewitnesses influence each other's memories for an event? *Applied Cognitive Psychology*. 2003. Vol. 17, no. 5. P. 533–543. DOI: 10.1002/acp.885. Retrieved from: <https://doi.org/10.1002/acp.885>
40. Garbuz v. Ukraine, application no. 72681/10, judgment of 19 February 2019.
41. Kostovski v. the Netherlands, application no. 11454/85, judgment of 20 November 1989. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57615>
42. Loftus E. F. Planting misinformation in the human mind: A 30-year investigation of the malleability of memory. *Learning & Memory*. 2005. Vol. 12, no. 4. P. 361–366. DOI: 10.1101/lm.94705. Retrieved from: <https://doi.org/10.1101/lm.94705>
43. Loftus E. F. Eavesdropping on Memory. *Annual Review of Psychology*. 2017. Vol. 68. P. 1–18. DOI: 10.1146/annurev-psych-010416-044138. Retrieved from: <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010416-044138>
44. Lucà v. Italy, application no. 33354/96, judgment of 27 February 2001. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59222>
45. Okropiridze v. Georgia, applications nos. 43627/16 and 71667/16, judgment of 7 September 2023.
46. Roediger H. L. III, Meade M. L., Bergman E. T. Social contagion of memory. *Psychonomic Bulletin & Review*. 2001. Vol. 8, no. 2. P. 365–371. DOI: 10.3758/BF03196174. Retrieved from: <https://doi.org/10.3758/BF03196174>
47. Schatschaschwili v. Germany [GC], application no. 9154/10, judgment of 15 December 2015. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-159566>
48. Seton v. the United Kingdom, application no. 55287/10, judgment of 31 March 2016. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161738>
49. Sitnevskiy and Chaykovskiy v. Ukraine, applications nos. 48016/06 and 7817/07, judgment of 10 November 2016.
50. S.N. v. Sweden, application no. 34209/96, judgment of 2 July 2002. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60564>

Pohoretskyi M. A. Hearsay testimony in criminal proceedings: procedural nature and a doctrinal model of admissibility, verification, and assessment

The article examines the procedural nature of hearsay testimony in criminal proceedings and develops an integrated doctrinal model of its admissibility, verification, and assessment. It argues that hearsay testimony does not constitute a separate procedural source of evidence alongside testimony as such; rather, a particular informational fragment of testimony has a derivative origin. The study distinguishes the primary bearer of information about the fact to be proved, intermediate bearers, the person giving testimony, testimony as a procedural source of evidence, and the factual data obtained from that source. A model of an extended information chain is proposed. It covers the movement of information from the primary perception of a legally relevant fact through memory, verbal expression, interpersonal transmission, subsequent perception, interpretation and reproduction until it acquires the procedural form of testimony. Single-link and multi-link hearsay are distinguished. An increase in interpersonal transfers does not create a presumption of unreliability, but it increases the number of potential points at which information may be transformed. The article formulates a rule for separate legal characterization of relevant informational fragments and proposes a seven-criterion model of internal verification covering source identification, conditions of perception, memory, information transmission, accuracy of reproduction, motivational factors and integrity of the information chain. External verification is analysed separately with regard to the degree of informational independence of corroborating evidence. On the basis of the Criminal Procedure Code of Ukraine, the case law of the Supreme Court and the European Court of Human Rights, a five-level model of admissibility, verification, and assessment is proposed: legal characterization, procedural admissibility, internal reliability, external verification, and assessment of evidentiary significance and fairness of use. Proposals for improving Article 97 of the Criminal Procedure Code of Ukraine are substantiated.

Key words: *criminal proceedings, testimony, hearsay testimony, procedural source of evidence, extended information chain, multi-link hearsay, admissibility of evidence, verification of evidence, evidentiary significance, fair trial.*

Дата першого надходження статті до видання: 27.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 04.09.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 22.09.2026